

ANAOKULUNA GİDEN 5-6 YAŞ ÇOCUKLARINDA YARATICI DÜŞÜNCENİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Mübeccel Gönen*

Arş. Gör. Selay Uzmen*

Arş. Gör. Nur Akçın**

Psk. Nermin Özdemir

İçinde bulunduğumuz çağ, sürekli değişim ve gelişimi gerekli kıldığından, çağa ayak uydurabilmek, bireylerin sorunlara farklı çözüm yolları getirebilmesiyle mümkündür. Bireyin farklı çözümlere ulaşabilmesi ise, yaratıcı düşüncesini geliştirmesiyle olur. Günümüzde mimarlıktan tıba, güzel sanatlardan eğitim bilimlerine kadar bir çok alanda "yaratıcılık" ve "yaratıcı insan" kavramları oldukça sık kullanılmaktadır.

Yaratıcı nesiller yetiştirebilmek için, yaratıcılık eğitimine erken çocukluk döneminde başlamak gerekmektedir. Erken çocukluk dönemi, tüm gelişim alanları açısından insan yaşamının en kritik dönemini oluşturur. Çünkü, bu dönemde kazanılan alışkanlıklar, bireyin kişiliğinin temellerini oluşturmaktadır. Çocukların yaratıcı düşüncelerini sağlamada en önemli etkenlerden birisi, onların farklı düşünme yeteneklerini geliştirmektir. Farklı düşünme yeteneğine sahip olan kişi, bir probleme, birden fazla çözüm yolu bulur. Resim çizme faaliyeti de, çocuğun yaratıcılığının göstergesi ve doğrudan ya da sembolik olarak ifadesidir. Resim yeteneği gelişirken, yaratıcı düşünce de gelişir. Her gelişim alanında olduğu gibi, resim gelişiminde de geçirilen aşamalar ve her aşamanın kendine özgü nitelikleri vardır. Çocuğun kağıt kalemle ilgilenmesi ile birlikte, yaklaşık 1 yaşında karalama evresi başlar ve 4 yaşında son bulur. 5 yaş çocuğu, bir kafa, gövde ve gövdeye eklenen kol ve bacaklardan oluşan, oldukça doğru insan figürünü çizebilir ve bunu sık sık tekrar etmekten hoşlanır. Ayrıca 5 yaşın sonlarına doğru, 3 ana renkten başka renklere de yönelir. 6 yaşında, 5 yaş çocuğuna oranla daha ayrıntılı insan figürü çizmeye başlar (parmaklar, göz, kirpikler, gibi) ve vücut oranları daha gerçekçi olur. Yaratıcılık konusunda yapılmış çeşitli araştırmalar vardır. Küçük çocukların yaratıcılığında ebeveyn tutumlarının rolünün araştırıldığı bir çalışmada, küçük çocukların yaratıcılığında bu tutumların belirgin etkileri olduğu ortaya çıkarılmıştır (Gallaqher, 1985).

* Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü

** Eskişehir Anadolu Üniversitesi

Ömeroğlu'nun (1986) yaptığı araştırmada ise, "Torrance Şekillerle Yaratıcı Düşünce" testinin A Formu kullanılarak, 5-6 yaş grubu çocukların zekâ ve yaratıcılık düzeyi arasında ilişki incelenmiştir. Sonuçta zekâ ve yaratıcılık boyutları arasında pozitif yönde, fakat kuvvetli olmayan bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca yaş ve cinsiyet değişkenlerinin bu ilişkiyi etkilemedikleri görülmüştür.

Fugua ve arkadaşları (1975) tarafından yapılan çalışmada ise, okulöncesi çocuklarında bilişsel tempo ve yaratıcılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya dahil edilen ve yaş ortalamaları 57.5 ay olan 70 okulöncesi çocuğuna önce, Torrance Yaratıcı Düşünme Testinin şekil bölümü, daha sonra Kogan'ın Eşleştirilmiş Benzer Şekiller Testi uygulanmıştır. Neticede, bilişsel tempoyla yaratıcılığın boyutları arasında kuvvetli bir ilişki olduğu saptanmıştır (Diggory-Farnham, 1972).

Khotena (1971) öğrenme güçlüğü olan 118 tane anaokulu çocuğuyla yaptığı çalışmada Torrance Yaratıcı Düşünce Testini uygulamış ve yaratıcı düşüncenin gelişimini incelemiştir. Araştırma sonunda, kız çocuklarının yaratıcılığın esneklik ve detaylara girme boyutlarında, erkeklerden daha başarılı olduğu gözlenmiştir (Hilgard, 1962).

Ömeroğlu'nun (1990) yaptığı bir çalışmada ise; anaokuluna giden 5-6 yaş çocuklarının sözel yaratıcılıklarının gelişimine, yaratıcı drama eğitiminin etkisi incelenmiştir. Araştırma sonunda, drama eğitimi olan deney grubunun son test puanları, yaratıcılığın tüm boyutlarında kontrol grubundan daha yüksek bulunmuştur.

C.L. Bayard, De-Volo ve M.S. Fiebert tarafından okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada ise, çocukların yaratıcılık puanları ile otoriter tutum arasında, negatif yönde bir ilişki görülmüştür. Yani, ebeveyn otoriterlik ölçüsü puanları yükseldikçe, yaratıcılık puanlarında düşme ortaya çıkmaktadır.

Milgram ve arkadaşlarının (1977), ilkökul çocuklarının yaratıcı faaliyet ve cinsiyet rollerini araştırdıkları çalışmaya, yaşları 9-12 arasında değişen 56 çocuk katılmıştır. Cinsiyet özelliklerini ölçmek için Bern'in Cinsiyet Rollerini Envanteri, yaratıcı faaliyetlerini ölçmek için de, Wallach ve Kogan'ın yaratıcılık testi kullanılmıştır. Sonuçta; kızların dans ve sanat gibi faaliyetleri, erkeklerin ise, spor gibi faaliyetleri daha çok tercih ettiği ve her iki cinsin de drama veya liderliği eşit şekilde istediği görülmüştür.

Yazımıza Konu Olan Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının yaratıcılık düzeylerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca yaş ve cinsiyetin, yaratıcılıkta etkili olup olmadığı da incelenmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

EVREN: Ankara il merkezinde bulunan Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü Uygulama Anaokulu, Jandarma Genel Komutanlığı Anaokulu ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Anaokuluna devam eden 5-6 yaş grubu çocukları araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

ÖRNEKLEM: Yukarıda adı geçen anaokullarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarından, random yöntemiyle seçilen 60 çocuk örneklemini oluşturmuştur. 5 yaş grubundan 15 kız 15 erkek, 6 yaş grubundan da 15 kız, 15 erkek çocuk araştırmaya alınmıştır.

VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Bu araştırmada çocuklara, Torrance Şekillerle Yaratıcı Düşünme Testinin A Formu, bireysel olarak uygulanmıştır. Her etkinlik için, 10'ar dakika olmak üzere toplam 30 dakika süre ayrılmıştır. Çocuğun rahatlaması ve test durumuna alışması sağlandıktan sonra, sırasıyla aşağıdaki etkinlikler uygulanmıştır:

I. ETKİNLİK: RESİM OLUŞTURMA

Bu etkinlikte, çocuğa boş bir kağıt ve yumurta biçiminde sarı renkli bir kağıt verilerek, bunu kağıtta istediği yere yapıştırması ve bu yapıştırdığı şekil, çizeceği resmin bir parçası olacak şekilde, kimsenin aklına gelmeyecek, ilginç, değişik bir resim çizmesi istenir. Resim tamamlandıktan sonra yaptığı resmi adlandırması istenir.

II. ETKİNLİK: RESİM TAMAMLAMA

Bu etkinlikte, çocuğa 10 ayrı şekilden oluşan tamamlanmamış çizgiler verilir, bunları değişik bir biçimde tamamlamaları ve sonra da adlandırmaları istenir.

III. ETKİNLİK: PARALEL ÇİZGİLER

Çocuğa, paralel çizgilerden oluşan 30 ayrı çizginin olduğu sayfalar verile- rek, bu çizgileri tamamlayacak şekilde, içine, dışına, kenarlarına ilginç, değişik resimler yapmaları ve yine, bunları adlandırmaları istenir.

Sonuçta; I. etkinlik orijinallik ve zenginleştirme II. ve III. etkinlikler de akıcılık, orijinallik, esneklik ve zenginleştirme açısından değerlendirilmiş, her çocuğun elde ettiği puanlar toplandıktan sonra da, bu puanlar karşılaştırılarak, yaş ve cinsiyete göre yüzdeleri alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın sonunda, çocukların yaş ve cinsiyet faktörüne göre; toplam esneklik, akıcılık, orijinallik ve zenginleştirme puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır.

5 yaş kız ve erkek çocuklarının akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme puanlarının toplam puanlara göre yüzdesi Tablo 1'de görülmektedir. Beş yaşda akıcılık puanı kızlarda % 50.7 iken, erkeklerde % 49.3, esneklik puanı kızlarda % 51.6 iken, erkeklerde % 48.4, orijinallik puanı kızlar da % 56.6, erkekler de % 43.4, zenginleştirme puanı ise kızlar da % 52.7, erkeklerde de % 47.3 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Beş Yaş Çocuklarının Akıcılık, Esneklik, Orijinallik ve Zenginleştirme Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ Ve	YARATICILIK								TOPLAM
	Akıcılık		Esneklik		Orijinallik		Zenginleştirme		
CINSİYET	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
5 Yaş Kız	402	50.7	251	51.6	490	56.6	1447	52.7	2590
5 Yaş Erkek	390	49.3	235	48.4	375	43.4	1294	47.3	2294
TOPLAM	792	100.0	486	100.0	865	100.0	2741	100.0	4884

6 yaş kız ve erkek çocuklarının yaratıcılığın akıcılık, esneklik, orijinallik ve zenginleştirme boyutlarında aldıkları puanların yüzdeleri ise, Tablo II de görülmektedir. Tabloya bakıldığında kız çocuklarında akıcılık puanı % 47.8 iken, erkeklerde % 52.2, esneklik puanı kızlarda % 51.0, erkekler de % 49.0,

orjinallik puanı kızlarda % 51.1, erkeklerde % 49.0, orjinallik puanı kızlarda % 51.1, erkeklerde % 49.9, zenginleştirme puanı ise kızlarda % 49.0, erkeklerde ise % 51.0 bulunmuştur.

Tablo 2. Altı Yaş Çocuklarının Akıcılık, Esneklik, Orjinallik ve Zenginleştirme Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ Ve	YARATICILIK								TOPLAM
	Akıcılık		Esneklik		Orjinallik		Zenginleştirme		
CINSİYET	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
6 Yaş Kız	426	47.8	277	51.0	499	51.1	1761	49.0	3963
6 Yaş Erkek	464	52.2	266	49.0	497	49.9	1828	51.0	3055
TOPLAM	890	100.0	543	100.0	996	100.0	3589	100.0	6018

Beş ve altı yaş çocuklarının; akıcılık, esneklik, orjinallik ve zenginleştirme puanlarının karşılaştırılmasıyla da, Tablo 3 elde edilmiştir. Buna göre; 6 yaş grubundaki çocuklar, 5 yaş grubuna oranla tüm kriterlerde, daha yüksek puanlar almışlardır. Akıcılık kriterinde, 6 yaş grubunun puanı % 52.9 iken, 5 yaş grubunun puanı % 47.1'dir. Esneklik puanı 6 yaş grubunda % 52.7 iken, 5 yaş grubunda % 47.3 olarak saptanmıştır. Orjinallik puanı 6 yaş grubunda % 53.5, 5 yaş grubu çocuklarında % 46.5 olarak saptanmıştır. Zenginleştirme puanı ise, 6 yaş grubunda % 56.6, 5 yaş grubu çocuklarında da % 43.4 olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Çocukların Toplam Akıcılık, Esneklik, Orjinallik ve Zenginleştirme Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ Ve	YARATICILIK								TOPLAM
	Akıcılık		Esneklik		Orjinallik		Zenginleştirme		
CINSİYET	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
5 Yaş Kız ve Erkek	792	47.1	486	47.3	865	46.5	2741	43.4	4884
6 Yaş Kız ve Erkek	890	52.9	543	52.7	996	53.5	3589	56.6	6018
TOPLAM	1682	100.0	1029	100.0	1861	100.0	6330	100.0	10902

5 ve altı yaş grubu puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması, Tablo IV de görülmektedir. Cinsiyete göre yaratıcılığın kriterleri karşılaştırıldığında; 5 ve 6 yaş kız çocuklarının esneklik, orjinallik ve zenginleştirme puanlarının, erkek çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek çocuklarda esneklik % 48.7, kızlarda % 51.3, orjinallik erkeklerde % 46.9, kızlarda % 53.1, zenginleştirme puanı erkeklerde % 49.4, kızlarda % 50.6 olarak bulunmuştur. Sadece acıcılık kriterinde erkekler % 50.7, kızlar ise % 49.3 puan almışlardır.

Tablo 4. Beş ve Altı Yaş Grubu Çocuklarının Toplam Acıcılık, Esneklik, Orjinallik ve Zenginleştirme Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ ve	YARATICILIK								TOPLAM
	Acıcılık		Esneklik		Orjinallik		Zenginleştirme		
CINSİYET	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
5 ve 6 Yaş Kız	828	49.3	528	51.3	989	53.1	3208	50.6	5553
5 ve 6 Yaş Er.	854	50.7	501	48.7	872	46.9	3122	49.4	5349
TOPLAM	1682	100.0	1029	100.0	1861	100.0	6330	100.0	10902

TARTIŞMA

Tablo 1'deki bulgulara göre; 5 yaş kız çocuklarının acıcılık (% 50.7), esneklik (% 51.6), orjinallik (% 56.6) ve zenginleştirme (% 52.7) puanları, 5 yaş erkek çocuklarının acıcılık (% 49.3), esneklik (% 48.4), orjinallik (% 43.4) ve zenginleştirme (% 47.3) puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Özellikle, orjinallik açısından kız çocuklarının puanlarının daha yüksek olması, kızların verilen materyalleri daha iyi ve sabırla kullanmalarından dolayı olabilir. Bu sonuç Hilgard'ın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 2'de de, 6 yaş kız çocuklarının esneklik (% 51.0) ve orjinallik (% 51.1) puanları, erkek çocuklarının esneklik (% 49.0) ve orjinallik (% 49.9) puanlarından biraz daha yüksek bulunmuştur. 6 yaş erkek çocuklarının acıcılık ve zenginleştirme puanları ise, 6 yaş kız çocuklarının toplam acıcılık (% 47.8) ve zenginleştirme (% 51.0) puanlarından daha yüksektir. Tablo 3'de, beş ve altı yaş kız ve erkek çocuklarının toplam acıcılık, esneklik, orjinallik ve zenginleştirme puanları karşılaştırılmıştır. Buna göre, 6 yaş kız ve erkek çocuklarının toplam acıcılık (% 52.9), esneklik (% 52.7), orjinallik (% 53.5) ve zenginleştirme (% 56.6) puanları, 5 yaş kız ve erkek çocuklarının acıcılık, es-

neklik, orjinallik (% 46.5) ve zenginleştirme puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Yaşla birlikte genel olarak puanlarda artış görülmesi, beklenen ve istenen bir sonuçtur.

Tablo IV'de, tüm 5 ve 6 yaş grubu kız çocuklarının toplam yaratıcılık puanları ile, 5-6 yaş erkek çocuklarının toplam yaratıcılık puanları karşılaştırılmıştır. Bu tabloya göre, erkek çocukların akıcılık puanı (% 50.7), kız çocukların akıcılık puanından (% 49.3) yüksektir. Buna karşılık kız çocuklarının esneklik (% 51.3), orjinallik (% 53.1) ve zenginleştirme puanları (% 50.6), erkek çocuklarının esneklik, orjinallik ve zenginleştirme puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Görüldüğü gibi, kız ve erkek çocuklarının yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Kız çocuklarının orjinallik puanlarının yüksek oluşu ise, zengin hayal gücüne sahip olmaları ve daha duygusal olmaları ile bağlantılı olabilir. Sonuç olarak; 6 yaş çocuklarının, 5 yaş çocuklarına göre, kız çocuklarının da erkek çocuklarına göre, daha fazla yaratıcı oldukları söylenebilir. Bu sonuçlarda da aile, eğitim ve çevrenin etkisi olabilir.

ÖZET

Bu çalışmada, anaokuluna devam eden 5-6 yaşındaki kız ve erkek çocukların yaratıcılıklarında, yaş ve cinsiyetin etkileri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, 6 yaş kız ve erkek çocuklarının toplam akıcılık, esneklik, orjinallik ve zenginleştirme puanları, 5 yaş kız ve erkek çocuklarının puanlarına oranla daha yüksek bulunmuştur. Kız ve erkek çocuklarının puanları incelendiğinde, iki cins arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ancak, esneklik, orjinallik, zenginleştirme puanları açısından kız çocukları daha başarılıdır. Erkek çocukları ise, yaratıcılığın akıcılık kriterinde, kız çocuklarından daha yüksek puan almışlardır.

ÖNERİLER

Çocuklarda yaratıcı gücün ortaya çıkarılması için okul ve evde çocuk desteklenmeli, ayrıca okul programında sanat, öykü, müzik, drama etkinliklerine yer verilmelidir. Bu etkinlikler sırasında çocuğa zaman verilmeli, baskıcı davranışlardan kaçınılmalıdır. Ayrıca, çocuğun yapılandırılmamış oyuncaklar gibi yaratıcı oyun materyalleri ile oynamasına fırsat tanınmalıdır. Etkinliklerin sonunda, çocuklarla tartışma yapılmalı ve bir işi yapmanın birden fazla yolu olduğu çocuklara öğretilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Chenfeld, M. S., (1978), **Teaching Language Arts Creatively**, U.S.A., Harcourt Brace Jovanovich Inc.
2. Cornelius, G., Jacqueline Casler, (1991), "Enhancing Creativity in Young Children: Strategies for Teachers", **Early Child Development and Care**, 72, 99-106.
3. Diggory-Farnham, S., (1972), **Cognitive Processes in Education: A Preparation for Teaching and Curriculum Development**, London, Harper and Row Publishers.
4. Gallaqher, J. J., (1985), **Teaching The Gifted Children**, London.
5. Hilgard, E. R. (1962), **Introduction to Psychology**, New York, Harcourt Brace and Word.
6. Neugebauer, B., (1986), Susan Epeneter, "Need a Creative Idea? Build Yourself a Creativity Machine", **Child Care Information Exchange**, 52, November, 31-35.
7. Ömeroğlu, Esra, (1990), "Anaokuluna Giden Beş-Altı Yaşındaki Çocukların Sözel Yaratıcılıklarının Gelişimine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi", H.Ü. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı Doktora Tezi.
8. Torrance, Paul, (1972), **Torrance Tests of Creative Thinking**, Figural Test, Booklet A, Lexington, Personnel Press.